verbo actiõibus:abb.dicit ꝙ gl.ita expoſuit.ſ.ciuilibus: metu cõ-
trarij q2 ſufficiebat dicere in iudicio q2 cõpꝛehendit tã ciuile ꝗ̃ cri
minale:vt no.i rubꝛi.de iudi.Sꝫ cõſiderabis ꝙ ꝑ expoſitioně quã
gl.facit tollit arg.q2 ex quo iudiciũ dicit ciuile ⁊ criminale verbũ
actiõibus exponědo ciuilib⁹ ſuꝑfluũ fuit:q2 ſatis erat dicere in iu
dicijs. Vñ põt reſpõderi ꝙ qñ ſimpl'r dictũ eſt de iudi.cõpꝛehědi
potuiſſet ciuile ⁊ criminale ſꝫ cũ ſpecialiter dictũ ſit de actiõib⁹ bñ
exponit ciuilib⁹ q2 ꝓpꝛie actio ciuilis dicit vt not.inſti.de actio.in
pñ.⁊ dixi i rub.in fi. de iudi.Et ṽbũ iudicijs:tali caſu de crimina
lib⁹ tñ intelligit nõ de ciuilib⁹ de qbus ſpãliter dictũ fuit.Cõis
intellect⁹ vr̃ ꝙ verbũ in actiõib⁹ nõ accipiat ꝓ actiõe ſcðm qð ha-
bet inſtitu.de actio.in pꝛin.ſed actib⁹ extraiudicialib⁹ vt abb.hic
dicit poſt alios:nã nõ eſt nouũ ꝙ termin⁹ actio accipiat ꝓ actu ex
traiudiciali:vt no.ꝑ gl.inſti.de actio.in pꝛin.cũ ſi.vt al's dixi. Dice
bã tñ ꝙ iſta expoſitio ꝯueniret ſi tex. copulatiue loqueret:ſꝫ cũ al-
ternatiue dicit in actio.vel iudicijs vr̃ ꝓ eodě expoſuiſſe actiões ⁊
iudicia ſicut qñ dr Alexander ſiue paris. Replicari tñ põt ꝙ illa
alternatiua in effectu reſoluit i copulatiuã ⁊ ẽ ſenſus ꝙ nec i actio
nib⁹.i. in actib⁹ extraindicialib⁹ nec ĩ iudicijs oĩno dꝫ qs moueri
ſuo ſenſu ſꝫ autoꝛitate canonũ. ¶ In gl.fi.dicědũ eſt vt dixi:⁊ ad-
de dñ in gl.dr ꝙ dꝫ iudicare iudex ſm leges ⁊ iura idě eſt in cõſue
tudine:inſti.de offi.iu. ad idě tex.in.l.iubem⁹.vbi Bal.⁊ Saly.C.
de iudi.cũ ſi.vt tradũt ibi Alex.⁊ Mod. ¶ Et adde notabile di-
ctũ Bal.in ti.de pa.cõſtan.i ver.ſentětie quoqꝫ:i fi.vbi inqt ꝑ illũ
tex.ꝙ ſi fuit cõmiſſa cã ſm leges ⁊ cõſuetudines:potius dꝫ deter-
minari ſm cõſuetudines ꝗ̃ ſm leges. ¶ Et ex iſta gl.abb.ĩfert ad
q.j.de cõpꝛomiſſo in quo dictũ fuit ꝙ arbiter debeat iudicare ſen-
ſu ſuo de quo dicendũ eſt vt late dixi col.x.ver.in fi.gl.Et adde dñ
Abb.inciděter dicit ꝙ verbũ placuerit:ĩpoꝛtat arbitriũ boni viri
ꝑ tex.i.l.thays.§.ſoroꝛe.ff.de fideicõ.liber. vbi libertas data ſeruo
ſi heredi placuerit ĩtelligit arbitrio boni viri:⁊ ita ꝑ illũ tex.tenet
Bar.in.l.ſi ſtc.de le.j.in.l.creditoꝛ.§.lucius.mãdati.⁊ i tracta.ad re
pꝛimě.in ver.videbit.⁊ idě ſequit Ang.in cõſi.cxij. i facto ꝓ̃ſuppo
nit.⁊ Ro.cõſi.lv.ſi volumus dicere.in pꝛin.⁊ lꝫ iſta ſit cõis opi.nõ
tñ videt iure ꝓbari. ¶ Et in cõtrariũ facit qð dicit.xxij.q.ij.in.c.j.
nõ eſſe mětiědũ cã placědi hoĩbus:⁊ facit tex.in.§. ſed qð pꝛincipi
placuit.inſti.de iure natura. Addite ꝙ in pꝛincipe in his q̃ ſunt
iuris poſitiui eſt ꝓ rõne volũtas iuxta glo.in.l.relegati.ff. de pe.⁊
no.in.c.q̃ i eccleſiarũ.j.e. ¶ Nõ obſtat tex.in.d.l.thays.q2 ibi appa
rebat de volũtate teſtatoꝛis q pꝛius ſignificauerat mentě ſuã ſoroꝛi vt ille ſeruus redditis rationibus efficeretur liber vt expꝛeſſe
tex.ibi dicit.Et ideo nimirũ ſi ꝑ illa verba ſi heredi placuerit nõ
videt receſſuꝫ a volũtate teſtatoꝛis de qua cõſtabat. Preterea etiã
dici põt ꝙ ibi agat de fauoꝛe libertatis:⁊ q2 hoc idě eſt i verbo li-
buerit qð liberã voluntatě ſignificat.l.fideicõmiſſaria libertas.la
ſcða.de fideicõ.liberta.no.Bar.in.l.alia.ff.de ali.⁊ ciba.lega.ergo
pariter idě dicědũ ẽ de ṽbo placuerit:q2 rõ diuerſitatis nulla ſub
11 eſſe videt. ¶ †Et dñ abb.in fi.differentiã facit inter opinionem ⁊
voluntatě videatis no.Archi.j.di.in.c.humanũ.col.ij. vbi dicit ꝙ
volũtas accipit in bonã partě ⁊ cupiditas i malã ⁊ ſequit Domi.
ibi in gl.in verbo vult:Ant.de but.in pꝛoemio.in pꝛincip.col.j.ṽ.
differětia eſt. Poſtremo abb.inſtat quõ iudex ſe habere debeat in
iudicãdo in caſu nouo vel qñ ſunt opiniones de quo tñ late dixi ĩ
pꝛioꝛibus ſcriptis:col.pe. ¶ Et adde pꝛimo ꝙ dñ in fi. Abb.dicit
ꝙ caueat iudex a pena.c.cũ eterni.de re iudi.in.vj.ꝙ nõ iudicet cõ
tra cõſcientiã addatis ⁊ cõtra iuſtitiã:ita loquit tex.in.d.c. cũ eter
ni.⁊ ita dꝫ ſuppleri dictũ Abb.q2 dictũ doctoꝝ intelligit ſm tex.
quě alleg.l.nõ ſolũ.§.ſi liberatiõis.ff.de lib.⁊c.Et qð vtrũqꝫ copu-
latiue reqrat tꝫ Abb.in.c.col.iij.de offi.oꝛ.imo plura alia requirũ
12 tur vt no.bal.in.l.fi.ver.itě no.C.de pe.iudi.q male iudi. ¶ †Secũ
do adde dñ Abb.dicit ꝙ vbi nõ reperit cõmunis opinio bonum
eſt habere iudicě pꝛopitiũ:⁊ ideꝫ no.Bal.in.c.j.§.iudices. de pace
iura.fir.Et hoc in ſili de iudice no.Car.i.c.ꝑ tuas.⁊ Mod. ibi de
teſti.q dicũt bonũ eſſe habere iudicě ꝓpitiũ i examinatiõe teſtiũ.
Et in caſu nr̃o qñ non reperit cõis opinio iudex nõ tenet in ſyndi
catu ſi ille eã partě quã velit ſequat vt Abb.hic dicit:⁊ fuit dictũ
Ang.i.l.cũ ꝓlatis.ff.de re iu.qð abb.refert ⁊ ſequit i.c.j.col.iiij.de
re iudi.⁊ Bar.in.l.fi.C.de pe.iu.q male iu.cũ ſi.vt Alex.i.d.l.cũ ꝓ-
13 latis.de re iu. ¶ †Tertio ⁊ vltio adde ꝙ iudex ex cã põt leges trã-
ſcědere vt eſt dictũ Inn.hic qui allegat:⁊ no.bal.in.l.ſi qs filio.§.
hi añt.in fi.ff.de iniuſt.rup.teſt.⁊ in.l.ſi ſenioꝛe.C.ex qb.cau.iſa.ir-
rog.facit tex.in.l.ſi hoĩem.⁊ qð ibi Bar.ff.mã.cũ ſi.vt late tradũt
Mod.hic in.vij.fal.poſt And.ſicu.in charta pe.hic:⁊ idem And.
ſicu.in repe.rub.C.qui admit.i.col.xxix. ¶ Et iſta ꝯcluſio limitat.
pꝛimo nõ habere locũ qñ ſuperioꝛ conſuli põt:q2 tunc recurrit ad
eũ vt no. Roma.in.l.ſi vero.§.de viro.in.xlvj.fal.ff.ſol.ma.ꝑ tex.in
l.diues.la vltima.ff.de fal.ibi imperatoꝛi reſcribat:⁊ Moder. hic
ſequuntur.Sed ille tex.parum facit q2 ſm gl.ibi dicit ⁊ in effectu
tex.ibi loquit in eo qui habeat iuriſdictionem limitatam:⁊ caſus
de quo ibi agitur iuriſdictioně eius excedebat:vt etiam dicit and.
ſicu.hic:vnde pꝛo dicto Ro.eſt melioꝛ textus in.l.j.in fine.ff.de pe.
¶ Secundo limitat nõ habere locũ in minoꝛibus magiſtratibus
ſm Bal.in aut.hodie.C.de iudi.in fi.Sed tamě aduertendũ eſt q2
Bal.loquit i minoꝛib⁹ magiſtratib⁹ q iurãt ſeruare ſtatuta vñ ẽt
idě eſſet in maioꝛib⁹ q ꝓ̃ſtarět iurm pꝛeciſe de ſeruãdo ſtatuta: qð
etiã tꝫ bal.in.l.qd ergo.§.pena grauioꝛ.col.iij.verſi.iuxta hoc q̃ro.
ff.de his q no.infa.vbi inqt ꝙ ptãs q iurauit ſeruare ſtatuta non
poteſt recedere a ſtatuto licet durum ſit vt dixi in rub.C.q admit.

1 ☞ Legis natura eſt futura pꝛoſpicere.
2 Et quando hoc habeat locum.
3 Puniendus quis non eſt ſine culpa ⁊ cauſa.
4 Statutum quod vnus pꝛo alio puniatur an valeat.
5 Damnum ⁊ retractatio actus an ponantur vt diuerſa:⁊ an retra
ctatio actus ſit pena.
6 Iura que pꝛohibent fieri extenſionem in penalibus:an habeãt lo
cum in annullatione actus.
7 Statutum an compꝛehendat ignoꝛantes.
8 Ignoꝛans ſi eſt in lata culpa punitur.
9 Lata culpa ſi non equiparatur dolo quis non tenetur de dolo: et
ponit duos caſus in quibus lata culpa non equiparat dolo:quos
vide ⁊ nume.10.
11 Statutum imponens penam pꝛo homicidio intelligi debet dum-
modo dolo fiat.
12 Ignoꝛãs ſi fuit in leui vel leuiſſima culpa nõ punit criminaliter.
13 Statutum addens penam in facto dãnato de iure communi an li
get ignoꝛantes.
14 Conſtitutio vt indiſtincte liget an attendat tp̃s duoꝝ menſium.
15 Conſtitutio inferioꝛis a pꝛincipe ligat ſtatim a tempoꝛe ſcientie.
16 Conſtitutio pꝛincipis ligat poſt duos měſes:etiam pꝛius ſi ſit ha-
bita eius noticia.
17 Conſtitutio pꝛiuilegiatiua ſtatim ligat.
18 Ignoꝛantia qualiter pꝛobatur.

¶ Philippus decius.

COgnoſcentes. ¶ In tex.ibi ĩrě q̃ culpa
caret.res hic ꝓ ꝑſona ac
cipit.nã rei appellatio gñalis eſt.l.j.ff.ſi cer.pe.adeo qð
etiã ꝑſone ĩcludunt.l.oĩa.§.fi.de leg.ij.vbi tex.i.l.Pau
lus.§.fi.ff.de pig.hic tñ nõ accipit gñaliter:ſꝫ ꝑꝑ ſubiectã materiã
ſolũ ad ꝑſonas reſtringit:⁊ vide qð no.bal.in.l.j.ff.de ſtatu homi.
1 cũ ſi.vt no.And.ſicu.hic ⁊ cõſi.xxvj.li.ij. ¶ †No.ꝙ natura legis ẽ
futura reſpicere:ad idě tex.in.c.fi.j.e.vbi videbim⁹.nã ꝑ oẽs doct.
2 iſta materia ibi reſeruatur. ¶ †Non omitto tñ illud qð abb.dicit
vꝫ ꝙ hoc nõ hꝫ locũ qñ lex penã remittit:q2 tunc ne occaſio delin-
quědi ꝓ̃ſtet:ꝓ futuris caſib⁹ nõ ĩtelligit:vñ ſtatutũ ꝙ hãnit⁹ ſol-
uědo.x.liberet de ꝑteritis ⁊ nõ de futuris ĩtelligit:allegat bar.i.l.
cũ lex.ff.de legi.vbi hoc dicit:⁊ idě bar.in.l.oẽs ppl'i.col.pe.ver.qd
de tpe.ff.de iuſti.⁊ iur.albe.in vlt.pte ſtatutoꝝ.q.lvj.ſimilis ideo.
⁊ Ang.in ꝯſi.lxvij.ex themate.i ſcðo dubio.Saly.in.l.ij.ꝑ illũ tex.
C.de gene.aboli.cũ ſi.vt tradunt Moder.in.c.fi.j. eo. Reperio tñ
dñm Nellũ de ſancto Gemi.in ſuo tractatu hãnitoꝝ i tertia pte ſe
cũdi tempoꝛis in.x.q.circa fi.q dicit hoc dictũ ꝓcedere qñ delictũ
impunitum ex toto remaneret:ſec⁹ ſm eũ ſi pena minuat.Et ideo
in terminis q̃ſtionis ꝓut abb.loquit ꝙ ſoluědo decě liberet:dicit
ipſe ꝙ hoc nõ videt verũ quaſi velit ꝙ lꝫ pena mitiget:per hoc tñ
occaſio delinquědi nõ ꝓ̃ſtet.Et hoc refert ⁊ ſequi vr̃ dñs Io. bap.
de ſancto Seuerino in repe.legis oẽs populi.in.xxiij.char.col.j.de
iuſti.⁊ iur.ſed per hoc non eſt recedědum a cõi opi.q2 etiam qñ pe
na cõſueta minuit:occaſio delinquědi ꝓ̃ſtari dr:lꝫ in totũ pena nõ
tollat:ad hoc allego tex.ſingu.in.l.operis.C.de pe.Et ad hoc facit
q2 ſm cõem opi.nõ vꝫ ſtatutũ ĩponẽs penã pecuniariã ꝓ homici-
dio:q2 dicũt doc.ꝙ occaſio delinquendi pꝛeſtatur:vt no.Hoſtiě.et
Abb.poſt alios in.c.fi.j.de cõſue. Albe.in.ij.pte ſtatu.q.cxxij.item
quero.cũ ſi.vt tradũt Io.de ana.⁊ Moder.in rub.j.de homi. Et
ideo in ꝓpoſito ſi hãnitus foꝛte ꝓ homicidio vel ꝓ alio graui cri-
mine poſſet liberari ſoluědo.x.daret occaſio delinquědi: vnde ad
futuros caſus non poꝛrigit vt Bar.dicit ⁊ bñ.Si tñ ſtatuti qð pe
nã remittit delictũ iam cõmiſſum eſſet lꝫ nondũ fuiſſet hãnitus vi
deret habere locũ ſtatutũ a ceſſante ratiõe Bar. ¶ Contrariũ tñ
dicunt Bald.⁊ Pau.de caſt.in.d.l.cum lex.quia ſtatutũ loquitur
de hãnitis ⁊ iſte nõ erat bannitus. ¶ Sed põt rñderi ꝙ lex ⁊ ſtatu
tum ſemꝑ loqui dr.l. Arriani.C.de hereti.⁊ hoc vr̃ ſentire Bar.in
locis.ſ.allegatis:⁊ Abb.hic dum inquit ſtatutũ habere locum in
futuris hãnitis ceſſante illa rõne ꝙ occaſio delinquědi remoueat.
3 ¶ †In glo.j.cõcluſio gl.eſt ꝙ ſine culpa ⁊ cã nõ eſt qs punied⁹ ſꝫ
abſqꝫ culpa ex ſola cã hñ qs puniri põt:⁊ idě gl.i.c.antiqua.de pꝛi
uile.facit tex.in.c.quoniam frequenter.§.ſi vero aliter.in fi.ibi ſine
culpa ſed nõ ſine cauſa:vt li.nõ cõte.Et dicit Abb.hoc eſſe intelli-
gědum de cauſa legitima al's ſecundũ eum eſſet occaſio nõ caſus:
vt no.in.c.ſolite.in pꝛinci.de maio.⁊ obe.⁊ Moder.ſequuntur.
¶ Sed iſta differentia quam Abb.facit in pꝛopoſito non vr̃ bene
applicari quia talis differentia vr̃ pꝛocedere qñ cauſa haberet in
ſe culpã tũc em̃ ab occaſione diſtinguit.Sed quãtũ ad glo.hic que
tꝫ qð ex cã abſqꝫ culpa qs puniat:ita pariter ex occaſione ſicut ex
cauſa poterit puniri.Et pꝫ hoc in exemplo qð ipſe Abb.ponit di
cens qð ꝓpter vtilitatě publicã qs iure ſuo ꝓuari põt.l.ite ſi ṽhe
ratũ.ff.de rei vẽ.nã tali caſu cũ ſine culpa ſua pũiat nõ magis ex cã